

Elämää lottana ja evakkona

Teksti ja kuva Esko Porala

Laura Kurki (os. Ilmasti) muisteli sota-aikaa 94v. syntymäpäivillään ja sitä, kuinka se kosketti hänen elämäänsä lottana, perheen äitinä ja sotaleskenä.

Ennen talvisotaa työskentelin lottana muonitusjoukoissa Humaljoella. Tehtäviini kuului ruokien valmistus harjoitusjoukoille muiden lottien kanssa. Yöt asuin Humaljoella sukulaisieni luona. Kokkauksen aikana sattui myös tapaturmia ja minun kohdallani sen aiheutti kiehumassa ollut hernekeittokattila, joka kaatui jaloilleni. Palovamma ole sen verran suuri, että sitä jouduttiin hoitamaan pitkään ennen kuin se parani.

Sodan syttyessä minut siirrettiin kahden muun lotan kanssa Tiurinsaareen, joka tuntui pelottavalta paikalta, sillä kyseessä oli saari, josta nopea lähteminen oli vaikeaa. Pommituksien sattuessa mentiin suojaan uunin huuvan alle, silloin kun se oli kylmä. Me keitimme ruokaa ja osallistuimme myös niiden kuljetukseen saarella oleville joukoille. Kerran vanhempi hevosemies pyysi minua mukaansa ruokakuljetukseen, mutta sanoin meneväni toisen hevosemiehen matkassa. Kuljetuksen aikana neuvostokoneet pommittivat saarta ja yksi pommi osui vanhemman hevosemiesmiehen viereen surmaten tämän. Tällä kertaa onni oli mukanani, koska olin toisen kuljetuksen matkassa.

Uudenvuoden päivänä oli taas suuri pommitus ja me lotat menimme suojaan pommisuojaan toimineeseen maakuoppaan, kun iso pommi osui viiden metrin päähän siitä. Tärähdys oli melkoinen ja pommituksen loputtua ulkoa löytyikin viidenkilon sirpale, jonka ulkopinta oli kullan värinen. Tämä väri on jäänyt erityisesti mieleeni.

Saarella kaikki sotilaat kunnioittivat lottia, lukuun ottamatta erästä ilkeää kapteenia, joka suorastaan "simputti" meitä. Kapteenin mielestä ei joulukaan tehnyt poikkeusta palvelurutiineihin.

Tiurinsaareessa oli myös sotilaina ruotsalaisia vapaaehtoisia, joista yksi ihastui minuun, niin paljon, että yritti useaan otteeseen saada minut vaimokseen ruotsiin. Mutta eihän se käynyt, koska olin jo kihloissa Enokkini kanssa. Ruotsalaiset sotilaat kävivät myös lomalla kotimaassaan ja toivat minulle aina runsaat tuliaisit.

Jossain vaiheessa sairastuin kovaan flunssaan ja jouduin Tervahartialan sairasosastolle, jonne samaan aikaan tuotiin myös rintamalta kätensä ja jalkansa palelluttaneita sotilaita. Hoitajat tiesivät, että joukossa oli myös kihlattuni Enok, jonka sängyn he laittoivatkin viereeni. Herätessäni näin Enokin viereisessä sängyssä, jolloin riemuni oli ylimmillään. Enok sanoikin silloin, että: - Kun minä pääsen lomalle niin silloin mennään naimisiin.

Sairasosastolta palasin takaisin Tiurinsaareen, mutta vihollisen kovan hyökkäyksen takia saari jätettiin ja jäätä myöten peräännyttiin Säkkijärvelle. Ennen sinne pääsyä viholliskoneet hyökkäsivät jäällä etenevien kimppuun ja rytäkässä kuormahevonen kuoli. Mukana olleille perääntyjille ei jäänyt muuta vaihtoehtoa, kuin edetä kontaten ja ryömien rannan suojaan. Säkkijärvellä nousimme kiireesti asemalla odottavan junan härkävaunuihin ja matkata kohti länttä alkoi. Juna jolla lähdimme oli viimeinen sieltä lähtenyt, tosin sitä ei silloin vielä tiedetty.

Jonkun ajan kuluttua saavuttiin Kuhmoisiin, jossa meidät vihittiin Enokin kanssa rukoushuoneella. Paikka valittiin siitä syystä, että vanhempani ja sisarukseni olivat silloin evakossa siellä.

Naimisiin menon jälkeen jäin Kuhmoisiin muun perheen seuraksi ja työskentelin siellä matkahuollon ravintolassa. Matkahuollon ja ravintolan toiminta oli silloin vilkasta, koska Lahdesta Jyväskylään ja pohjoiseen matkanneet linja-autot pysähtyivät siellä.

Aikanaan evakkomatka jatkui ja nyt kohteena oli ensin Lahti, jonne matkasimme Kuhmoisista laivalla. Lahdesta jatkoimme Luhtikylään, jossa asunnoksi osoitettiin vanha huvila.

Vuonna 1941 Enok sai komennuksen Rysäkariin kouluttajaksi, jossa oli kaikkiaan parisataa sotilasta. Hän sai oman asunnon, joten minäkin muutin sinne. Pieni asunto sijaitsi "rivitalossa", jossa asui muitakin kantahenkilökunnan edustajia. Asunto oli muuten viihtyisä, mutta suuri torakkayhdyskunta aiheutti oman riesansa. Yön hiljaisuudessa kuulin hyvin, miten torakat hyökkäsivät näkkileipien kimppuun ja kaapista kuului melkoinen "rousutus". Täällä minä toimin ilma-valvonnassa tähytäen vihollisen koneita. Odotin silloin jo esikoistani ja synnytyksen lähestyessä menin ensikertalaisena kaksi kertaa kiireellä sairaalaan, mutta molemmat olivat harjoitusreissuja. Poika syntyi kolmannella reissulla heti pääsiäisen jälkeen huhtikuun puolivälissä Helsingin Kätilöopistolla. Isäni Gabrielkin oli syntynyt samana päivänä. Kastaminen suoritettiin ajan hengen mukaisesti heti sairaalassa ja poika sai nimekseen Kari.

Ensimmäisen lapsen syntymään päätti myös toimintani lottana, jona olin toiminut jo pienestä työstä alkaen. Humaljoella vietetty aika mukaan lukien sotatoimiin minulta meni kaikkiaan kaksi vuotta ja neljä kuukautta.

Perheen lisäyksen myötä tuli tarve suuremmasta asunnosta ja se järjestyikin nopeasti, kun eräs vääpeli muutti perheineen muualle. Silloin muutimme toiseen taloon ja asuntoon, jossa oli iso eteinen ja suuret huoneet. Asunto oli muuten hyvä, mutta sielläkin oli torakkaongelma.

Elämä saarella sujui melko rauhallisissa merkeissä, eikä vihollinen tehnyt sinne pommitusiskujakaan. Kun Kari-poika oppi kävelemään veivät sotilaat hänet aina katsomaan harjoituksiaan, enkä aina tiennyt missä se poika oikein oli. Sotilaat auttoivat myös arkisissa askareissa, eikä minun tarvinnut koskaan tehdä polttopuita, saati kantaa niitä tupaan. Sotilaat kävivät aina kysymässä, että onko mitään hommia. Asunnon hienouksiin kuului myös ulkona ollut "itse huuhteleva" vessa, koska se oli rakennettu veden päälle, meri huuhteli koko ajan alustaa.

Toinen lapseni Leena syntyi vuotta myöhemmin elokuun lopulla taksiin matkalla Helsingin Naistenklinikalle. Samaan aikaan vihollisen lentolaivueet pommittivat Helsinkiä ja jouduin tämän takia pommisuojaan vastasyntynyt lapsi sylissäni. Samassa suojassa oli myös muitakin juuri synnyttäneitä äitejä.

Mieheni ylikersantti Enok halusi päästä arvoasteikossa ylöspäin ja haki tästä syystä siirtoa Suursaareen. Anomus hyväksyttiin, mutta hänelle sanottiin kuitenkin, ettei hänen perheellisenä miehenä tarvitse sinne mennä. Enok oli kuitenkin innokas sotilas ja koska ylennys oli luvassa päätti hän lähteä sinne.

Enokin Suursaarireissun takia halusin muuttaa muiden perheenjäsenten perässä Koivistolle. Tuolloin minä odotin jo kolmatta lastani ja halusin olla lähellä muuta perhettä.

Muuton alkaessa minä pyysin veljeni Taunon muuttoavuksi. Tavaroiden hakumatka alkoi Helsingistä isolla valkoisella moottoriveneellä, joka teki kuljetuksia Rysäkarille. Kyseisenä päivänä oli kova tuuli ja korkea aallokko. Veneen saapuessa lähelle Rysäkaria sen moottori sammui ja jouduimme tuuliajolle. Meri vyöryi päin moottorivenettä ja kaikki luulivat loppunsa koittavan. Veneen päällikkö onnistui tekemään hälytyksen merihädästä ja ei mennyt, kuin hetki, niin lähistöllä partioinut saksalaisalus tuli avuksi. Moottoriveneen hinausköysi saatiin kiinnitettyä apuun tulleet partioveneeseen, joka hinasi sen Rysäkarin satamaan turvaan.

Saarella ollessa minulla oli toinenkin läheltä piti tilanne, kun yhdysvene jouluostoksilta tullessa ajoi kovassa merenkäynnissä satamansuulla karille. Vene pääsi kuitenkin omin voimin irti, eikä runkokaan ollut pahemmin vaurioitunut.

Muutto saatiin tehtyä ja asetuin muun perheen läheisyyteen Hoikkalan kylään. Irja-siskoni muutti avukseni samaan asuntoon ja Kari oli koko yhdessä asumisen ajan siskon lemmikki. Kari kulki koko ajan Irjan perässä ja jos Karia ei näkynyt kyseli Irja, että missä se Kari oikein on.

Muuton jälkeen Enok matkasi Suursaareen, mutta tilanne oli muuttunut jo niin paljon, että kyseessä oli vain pikainen vierailu saarella. Tämän jälkeen hän joutui sotatoimiin kannakselle.

Kolmannen synnytyksen aika tuli maaliskuun ensimmäisinä päivinä 1944 ja tyttäreemme sai nimekseen Liisa.

Sodan kulku muuttui ja tuli taas aika lähteä evakkoon. Koti jätettiin kesäkuun yhdeksännen päivän tienoilla. Myös Enok oli tullut polkupyörällä komentopaikaltaan saattamaan meitä matkaan. Vähäinen omaisuus, kaksi lehmää ja hevonen mukanaan perheemme jäsenet kulkivat kahtena ryhmänä kohti länttä. Äitini Maria, Lauri- veljeni vaimo Eila lapsensa ja minä lapsieni kanssa matkustimme Lauritsalan kautta junalla Riihimäelle ja Karjaan kautta Perniön Koskelle. Täällä me päädyimme lopulta Kosken kartanon sivutilalle Lehtiniityyn.

Lehtiniityssä ollessani sain myös mieheni kaatumista koskevan tiedon. Mieheni ylikersantti Enok Kurki oli kadonnut Teikarin taisteluissa 5.7.1944 ja julistettiin kaatuneeksi. 1.7-5.7.1944 välisenä aikana kyseisessä taistelussa menetettiin yli 800 miestä. Jonkun aikaa miehen sukulaiset pimitivät minulta tietoa, mutta joku kertoi minulle asian vahingossa ja kauhisteli, kun en tiennyt siitä mitään. Tähän minun maailmani romahti täysin ja itkustani ei meinannut tulla ollenkaan loppua.

Talon emäntä siunailikin muille, että miten joku voi itkeä noin kauan kuolleen miehensä perään. Jos hänen miehensä kuolisi, niin ei hän kyllä samalla tavalla itkisi.

Kuinka ollakaan, noin vuoden kuluttua hänen miehensä kuoli, jonka jälkeen hän ihmetteli itseään, että miten oli voinut oikein sanoakaan minun surusta. Hän kertoi silloin ymmärtävänsä, miltä puolison menetys tuntuu.

Täällä minulle sattui keittiöhommissa myös toinen onnettomuus, kun painekattilan korkki irtosi ja kuuma höyry purkautui suoraan oikeaan olkapäähän ja rintaan. Enhän minä ymmärtänyt kuinka pahat palovammat olivat, vaan "tiulasin" vielä polkupyörällä peltoa pitkin muun perheeni luo Lampolaan, jolloin vammakin paheni. Tämän jälkeen minut vietiin sairaalaan, jossa jouduinkin viettämään useita päiviä. Paloarvet näkyvät vielä tänäkin päivänä.

Ruotsista pihapiiriin saapuneet kaksi sotalasta toivat tullessaan polion (lapsihalvaus), joka tarttui tietenkin myös muihin lasiin. Lapsistani polion saivat alle kaksivuotias Liisa ja viisivuotias Kari, jostakin syystä nelivuotias tyttäreni Leena säästyti tartunnalta, vaikka nukkui muiden kanssa samassa sängyssä.

Tauti vei Karilta toimintakyvyn toisesta jalasta, mutta juuri kävelemään oppinut Liisa menetti kävelykyvyn kokonaan. Taudin todennut lääkäri määräsi lapset sairaalahoitoon, mutta isäni Gabriel ei moiseen suostunut, vaan otti hoitamisen omiin käsiinsä. Hän oli jostain kuullut, että suolakylvyt auttavat tautiin ja niinpä hän lämmitti iltaisin ison astian suolavettä, jossa lapsia kylvetettiin. Jonkun ajan kuluttua tauti saatiinkin nitistettyä ja paraneminen alkoi. Liisa joutui opettelemaan kävelyn kokonaan uudestaan, mutta muita seurauksia ei kumpaankaan jäänyt. Taudin ollessa pahimmillaan ihmetteli Kari minulle: - Millainen tauti tämä oikein on, kun se vie kaikilta lapsilta jalat alta.

Taudin tuoneet sotalapset vietiin sairaalahoitoon, jossa taudin seurauksena molemmat menehtyivät.

Olikohan Gabrielin hoitoresepti ollut oikea, mutta se on jäänyt vain arvailujen varaan.

Jonkin aikaa lasteni parantumisen jälkeen perheeni koki suuren yllätyksen, kun Mannerheimin Lastensuojeluliiton Sofia Mannerheim saapui kahden avustajansa kanssa katsomaan miten minä pärjäsinkin sotaleskenä orvoiksi jääneiden lasteni kanssa. Jotenkin sitä pärjättiin, koska oli pakko ja olihan minulla tukena myös vanhempani ja muu perhe. Sofia Mannerheim kierteli siihen aikaan erittäin aktiivisesti tapaamassa sotaleskiä ja heidän lapsiaan.

Asuin muiden perheenjäsenten kanssa Lehtiniityssä pari vuotta, jonka jälkeen siirryimme lähellä olevan Kivilinnan vapautuneeseen asuntoon.

Lauantai iltana kesäkuun viimeisenä päivänä 1948 saavuimme muun perheen kanssa junalla Porvoon asemalle ja suuntasimme sieltä Skaftkäriin. Valtion toimesta sinne oli rakennettu kahden asunnon parakki, jonka toiseen päätyyn asetuttiin asumaan.

Helmikuussa 1949 isä Gabriel aloitti uuden kodin rakentamisen ja se saatiin monien vaiheiden jälkeen muuttovalmiiksi vielä saman vuoden syyskuussa. Vasta valmistuneeseen taloon muutimme vanhempieni ja veljeni Taunon kanssa asumaan.

Tästä minulla ja perheelläni alkoi uusi tuntematon haasteellinen elämänvaihe ja sopeutuminen uuteen asuinympäristöön.